

تحلیلی بر اختلالات یادگیری دانش آموزان ابتدایی

دکتر عباس قلتاش^۱، دکتر سید احمد هاشمی^۲ و مریم ستایش فر^۳

۱دکتر عباس قلتاش، دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد مرود دشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

۲دکتر سید احمد هاشمی، دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

۳دانشجوی دکتری رشته تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز (لامرد)، لامرد، ایران

t_setayeshfar@yahoo.com

چکیده

هدف از تحقیق حاضر بررسی و تحلیل اختلالات یادگیری دانش آموزان ابتدایی است، هر چند که ناتوانی های یادگیری یک قلمرو نسبتاً جدیدی است لکن رشد مفهوم آن ظاهراً سریع بوده به طوریکه از طریق آمیختگی پیشه های متعدد به صورت یک پیشه گسترده میان رشته ای جلوه گر شده است. ماهیت مطالعه ایجاب می کرد که از روش علی مقایسه ای استفاده شود و شیوه جمع آوری اطلاعات نیز انفرادی بوده و در محل تحصیل دانش آموزان و بوسیله آزمونگران آموزش دیده صورت گرفته است. روش تحقیق از نوع علی-مقایسه ای می باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر را دانش آموزان مشغول به تحصیل در پایه های سوم الی ششم ابتدایی مدارس شهر پیربکران تشکیل می دهند که از میان آنها، قریب به ۸۰ نفر با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند و با استفاده از چک لیست ویژگی های کودکان مبتلا به نارساخوانی، نارسانویسی و نارسایی در حساب، که در اختیار معلمان قرار گرفته بود، توأم با تحلیل دفاتر املاء، انشاء و حساب دانش آموزان، اقدام به شناسایی کودکان مبتلا به نارساییهای ویژه در یادگیری شد بطوری که میزان شیوع این نارسایی در حد ۱۵ درصد بدست آمده در مرحله دوم مطالعه، از میان این دانش آموزان، ۴۰ نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند که ۶۰ درصد آنها دختر و ۴۰ درصد دیگر پسر بودند. همچنین تعداد ۴۰ نفر دانش آموز عادی نیز از همان کلاسهایی که دانش آموزان مبتلا به اختلالات یادگیری انتخاب شده بودند بصورت کاملاً تصادفی برگزیده شدند. هر دو گروه قابل مطالعه و قابل مقایسه به آزمونهای تشخیص شنیداری و پمن، آزمون هوشی ریون، آزمون حافظه و کسلر، آزمونهای خواندن، املاء و ریاضی و آزمونهای محقق ساخته پاسخ دادند. همچنین آزمون مشکلات رفتاری راتر نیز از دید معلمان برای هر دو گروه دانش آموزان اجرا شد.

واژه های کلیدی: اختلالات یادگیری، نارسایی ویژه در یادگیری، نارساخوانی، نارسانویسی، نارسایی در ریاضی

۱- مقدمه

یکی از مهم ترین شاخه های روان شناسی و آموزش و پرورش کودکان استثنایی، شاخه ی ناتوانی های یادگیری یادگیری است. یادگیری ابزار عمده سازگاری انسان با محیط در حال تغییر خود است. اگر کودکان و نوجوانان درجهان پیشرفته و پیچیده امروز نتوانند یاد بگیرند، نمی توانند خوب زندگی کنند. در حال حاضر ناتوانی های یادگیری به منزله علت اصلی مشکلات شدید یادگیری تحصیلی شناخته شده است (بهرامی و نیرمانی، ۱۳۹۲). ناتوانی یادگیری در اندام ظاهری کودک آشکار نیست کودک مبتلا به این وضع می تواند دارای بدنی قدرتمند، چشمانی قوی، گوشهای تیز و هوش بهنجار باشد، در عین حال، چنین کودکی در عملکرد ناتوان است. نارسایی او به همان اندازه واقعی است که ناتوانی پای فلج چه کسانی دارای اختلالات یادگیری هستند. افراد مبتلا به ناتوانی های یادگیری در تمام سطوح و در تمام پایه های کلاسی از آمادگی تا دانشگاه وجود دارند امتیاز آن عده از کودکانی که در سطوح دبستانی درس می خوانند اصولاً این است که تاکید و علاقه به شناسایی و درمان این گونه کودکان در این دوره بیشتر است بنابراین در آینده از شمار مبتلایان به این ناتوانی در سطوح بالاتر آموزشی کاسته خواهد شد (والاس - مک لافلین، مترجم منشی طوسی، ۱۳۷۳).

کلیات

۱-۱- ضرورت و اهمیت مسئله

روان شناسان با اندک تفاوت هایی اختلالات یادگیری را چنین تعریف می کنند: کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری کسانی هستند که در یک یا چند فرایند اساسی در رابطه با خواندن، سخن گفتن، درک کردن و نوشتن دارای اشکال هستند به شرطی که این مشکلات ناشی از عقب ماندگی های ذهنی، نقص بینایی، نقص حرکتی و یا نقائص فرهنگی نباشد. علائم این اختلالات ممکن است به صورت های مختلف از قبیل اختلال در توجه به تفکر، تکلم، نوشتن و یا حساب کردن باشد. اختلالات یادگیری ترجمه واژه^۱ است که به ناتوانی های یادگیری نیز ترجمه شده است و به مجموعه ای از نارسایی ها در یادگیری اطلاق می شود که برخلاف

نارسایی های جسمانی، اغلب تا زبان آموزش رسمی در مدرسه ناشناخته می ماند. در دوران تحصیل دانش آموز در مدرسه نیز به علت شناخت نداشتن برخی از معلمان، بیشتر اوقات این اختلالات به عنوان اختلالات خاص یادگیری تشخیص داده نمی شوند، بلکه با عقب ماندگی ذهنی اشتباه گرفته و زمینه فشار روانی بر کودک فراهم می شود. در این میان اختلاف دیدگاه میان اولیا و مربیان، رفع این اختلالات را به تأخیر می اندازد.

در یک سوی این اختلاف معلمان و مسئولان آموزش و پرورش هستند که برای تشخیص و پیگیری این اختلالات نیاز به دانش افزایی بیشتری دارند و در سوی دیگر ناآگاهی و نپذیرفتن وجود اختلال در کودک از جانب برخی از اولیا است. برخی از اولیا به صورت ناخودآگاه گرایش دارند تا کودکان خود را (حتی در صورت داشتن مشکل) سالم تلقی کنند و در پذیرش این نکته که فرزند آنان دچار اختلال است از خود مقاومت نشان می دهند و اصرار دارند که کودکشان مشکل ندارد و مشکل از شیوه آموزشی معلم یا عوامل دیگر است. غافل از این که کودکانی که دچار این اختلالات هستند با روش ها مرسوم تعلیم و تربیت کودکان عادی قادر به یادگیری نیستند و نیاز به کمک های ویژه دارند. متأسفانه، دانش آموزان با ناتوانی یادگیری گاهی به اشتباه به عنوان دیرآموز^۲ در نظر گرفته می شوند. درحالی که فهم کودک دیرآموز در پیامدهای رفتار ناپخته خود کم است. درحالی که دانش آموز با اختلال یادگیری هر چند ممکن است به صورت نامناسب عمل کند، ولی از پیامدهای بد رفتاری خود کاملاً آگاه است متأسفانه این فهم نمی تواند راهنمای رفتار او باشد حتی با وجود مداخله، پیشرفت دانش آموز دیرآموز خیلی آهسته است ولی روش هایی که برای بهبود وضع دانش آموز با ناتوانی یادگیری بکار برده می شود ممکن است پیشرفت های مداوم و نزدیک به هنجار در برخی از زمینه های تحصیلی به وجود آورد.

^۱ Learning disabilities

^۲ Show Learner

مسائل سازشی اجتماعی در دانش آموزان مبتلا به ناتوانی های یادگیری فراوان به چشم می خورد مشاهدات و درجه بندی های رفتاری که از همسالان، معلمان و والدین صورت گرفته، نشان می دهند که این دانش آموزان چندان مورد علاقه دیگران نیستند. دانش آموزان مبتلا به ناتوانی های یادگیری نسبت به توانایی های درسی خود ناامید هستند کمتر در آنها انگیزه ای به وجود می آید و انگیزه هایی که در آنها دیده می شود به جای این که درونی باشد، جنبه خارجی دارند. آنان نمی توانند تصدیق کنند که اگر کار و کوشش بیشتری از خود نشان دهند، موفقیت هایشان زیادتر خواهد شد. به جای آن سعی دارند که شکست را به ناتوانی های خویش نسبت دهند. این حالت بدبینی درباره علل موفقیت ها و شکست هایشان در آنان حالتی به وجود می آورد که اصطلاحاً به آن درماندگی اکتسابی می گویند و این حالتی است که فرد فکر می کند هر اندازه کوشش کند، باز نتیجه ای جز شکست به بار نخواهد آورد.

۱-۲- اهداف

هدف اصلی:

بررسی اختلالات یادگیری در دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان پیربکران و ارائه راهکارهای کاهش آن.

اهداف جزئی:

۱. شناسایی وضعیت اختلالات یادگیری در دانش آموزان ابتدایی
۲. فرآیند شناسایی اختلالات یادگیری در دانش آموزان ابتدایی
۳. میزان و فراوانی اختلالات یادگیری در دانش آموزان ابتدایی
۴. راهکارهای و مدل های قابل کنترل برای اختلالات یادگیری در دانش آموزان ابتدایی

۱-۳- سوالات

- شناسایی وضعیت اختلالات یادگیری در دانش آموزان ابتدایی چگونه است؟
- فرآیند شناسایی اختلالات یادگیری در دانش آموزان ابتدایی چگونه است؟
- میزان و فراوانی اختلالات یادگیری در دانش آموزان ابتدایی چه میزان است؟
- راهکارهای و مدل های قابل کنترل برای اختلالات یادگیری در دانش آموزان ابتدایی شهر کدام است؟

۱-۴- تعاریف اختلالات یادگیری

از دهه ی ۱۹۶۰ کودکان مبتلا به ناتوانی های یادگیری توجه مطالعات روانی و آموزشی بوده اند و در واقع شاخه جدیدی است که به آموزش و پرورش ویژه افزوده شد. این اختلالات را نتیجه شرایطی دانسته اند که شامل نقائص ادراکی، ضایعه مغزی، اختلال جزئی در کارکرد مغز، نارساخوانی، اختلال گویایی و غیره است ناتوانی یادگیری این کودکان از نوع مشکلاتی نیست که مربوط به بینایی، شنوایی، یا نقائص حرکتی، عقب ماندگی ذهنی پریشانی عاطفی و یا کمبود امکانات محیطی باشد. (فریار، رخشان، ۱۳۶۷، ص ۲۴ تا ۲۶).

• دانش آموزان با اختلالات خاص یادگیری

به فردی "دانش آموز با اختلالات خاص یادگیری" اطلاق می شود که با وجود برخورداری از هوش طبیعی و نداشتن نقایص حسی آسیب شدید مغزی و مشکلات شدید عاطفی، اجتماعی قادر به بهره گیری کامل از آموزش نبوده و در یک یا چند ماده درسی ضعف محسوس و مشهود داشته باشد. وجود این دانش آموزان به قدمت تاریخ آموزش و پرورش می باشد. تا قبل از سال ۱۹۶۳ برای کودکانی که دارای هوش متوسط بالاتر بوده ولی در یادگیری دچار مشکلاتی بودند، اصطلاحاتی از قبیل: آسیب خفیف مغزی، نقایص ادراکی، آسیب عصبی، دیر آموز، کودک دگر سان، بد کاری مغز، سندرم اشتراوس، نوروفرنی بکار می بردند

در سال ۱۹۶۳ سامونل کرک اصطلاح کودکان با ناتوانیهای یادگیری یا اختلالات یادگیری را پیشنهاد کرد

بروز مشکلات در مراحل یادگیری

۱. مشکلات در مرحله درون داد

الف - ناتوانیهای ادراکی - دیداری

ب - ناتوانیهای ادراکی - شنیداری

ج - اختلالهای حس یکپارچه

د - مشکلات ادراکی اجتماعی

۱. مشکلات در حافظه‌مشکل بیشتر در حافظه کوتاه مدت می باشد

۲. مشکلات در یکپارچه سازی

الف - ناتوانی در توانی

ب - ناتوانی در مفاهیم انتزاعی (تعمیم پذیری

ج - ناتوانی در سازماندهی مفهوم کلی

۴. مشکلات در مرحله برون داد

الف - ناتوانی زبان

ب - ناتوانیهای حرکتی مشکلات حرکتی درشت؛ مشکلات حرکتی ظریف؛ مشکلات دیداری حرکتی

۱-۵- شیوع ناتوانیهای یادگیری

لرنر (۱۹۹۷): دامنه این اختلال را ۱ تا ۳۰ درصد در پژوهشهای مختلف گزارش کرده است

ریسکی (۱۹۷۹): دامنه شیوع این اختلال را ۳ تا ۱۵ درصد گزارش نمودند.

چان، هو، تسانگ، لی و چانگ (۲۰۰۷): میزان شیوع نارسا خوانی سنین ۶ تا ۱۰ ساله را برابر با ۶/۱۲ در صد برآورد کرده

اند و فراوانی آن را در پسران ۶/۱ در صد بیش از دختران دانسته اند.

اسوانسون، هاریس و گراهام (۲۰۰۳): بالاترین میزان شیوع اختلال خواندن را در دانش آموزان پایه دوم در حدود ۱۲ درصد

و پایین ترین میزان شیوع را در دانش آموزان پایه پنجم حدود ۳ درصد گزارش کرده اند.

بررسی میزان شیوع مشکلات ویژه یادگیری در بین دانش آموزان پایه های دوم تا پنجم ابتدایی در استان آذربایجان شرقی

- میزان شیوع بر اساس ملاک های تشخیصی ۷/۸۸ درصد برآورد گردید.

- میزان ابتلاء به مشکلات ویژه یادگیری بر اساس معیار تفاوت نمرات آزمون کلامی و غیر کلامی و کسلر ۳/۸۴ بر آورد گردید.

- بین ادراک و حافظه دیداری دانش آموزان مشکل دار و عادی تفاوت معنی دار وجود دارد.

- بین حافظه شنیداری دانش آموزان مشکل دار و عادی تفاوت معنی دار می باشد.

- بین آگاهی واجی دانش آموزان مشکل دار و عادی تفاوت معنی دار می باشد.

- بین توجه و دقت دانش آموزان مشکل دار و عادی تفاوت معنی دار می باشد.

- بین برتری جانبی دانش آموزان مشکل دار و عادی تفاوت معنی دار نمی باشد

گویژگیهای دانش آموزان

✓ فقط در یک یا چند ماده درسی مشکل دارند.

✓ ناتوانی آنها به دلیل ضعف و مشکل در فرآیندهای پایه روانی مانند: ادراک، توجه، حافظه، تشخیص و ... می باشد.

✓ از نظر هوشی در حد متوسط یا بالاتر بوده و از لحاظ رفتار سازشی مشکل ندارند.

✓ مشکلی در حواس بینایی و شنوایی و... ندارند.

✓ تفاوت قابل ملاحظه ای بین میزان توانایی و پیشرفت تحصیلی آنها وجود دارد.

✓ مشکلات دانش آموزان دارای اختلالات خاص یادگیری در مدرسه

✓ ایجاد فشار روانی برای دانش آموز، معلم و خانواده

✓ کاهش اعتماد به نفس در دانش آموز

✓ ایجاد اختلالات عاطفی و رفتاری

- ✓ محرومیت تحصیلی
- ✓ افت تحصیلی و اتلاف منابع
- ✓ غیبت و فرار از مدرسه
- ✓ ایجاد زمینه برای ناهنجاریهای اجتماعی
- ✓ کاهش کیفیت عمومی آموزش و پرورش
- ✓ ایجاد حلقه معیوب در تعلیم و تربیت جامعه
- ✓ علل مشکلات ویژه یادگیری
- ✓ فقدان انگیزش کافی
- ✓ فقدان توجه و دقت لازم
- ✓ دقت بیش از اندازه به جزئی از کل
- ✓ فقدان هماهنگی لازم در حرکات
- ✓ مشکلات حافظه، شناخت و فراشناخت
- ✓ عوامل ارگانیکی و بیولوژیکی

نقص توجه : توجه به مجموعه ای از عملیات پیچیده ذهنی اطلاق می شود که شامل تمرکز بر هدف ، گوش به زنگ بودن در یک زمان طولانی ، رمز گردانی ویژگیهای محرک و تغییر از یک هدف به هدف دیگر است . دانش آموزان دارای مشکلات ویژه یادگیری توان انجام مستمر یک تکلیف را نداشته و تکانشگرانه عمل می کنند (هالاها و کافمن ، ۲۰۰۳)

نقص ادراکی : یک چشم پزشک اسکاتلندی به نام هینشل وود در سال ۱۹۱۷ ادعا کرد که مشکلات یادگیری در نتیجه وجود اشکال در فراگیری و ذخیره سازی تصویر لغات و حروف در مغز پدید می آیند . کریمی (۱۳۸۰) معتقد است در طول دهه های اخیر نیرومندی فرضیه های متکی بر علت ادراکی - حرکتی در اختلالات یادگیری رو به ضعف گذاشته است .

نقص حافظه : حافظه یک عامل مهم برای پیش بینی میزان یادگیری بالقوه است و هر گونه نقص در آن به افت تحصیلی منجر خواهد شد. زیرا دانش آموزان دارای نقص حافظه قادر نیستند اطلاعات را به حد کافی برای انجام تکالیف در ذهن خود نگهداری کنند . مشکلات حافظه بیشتر مربوط به کلمه ها هستند و هر گاه از سایر محرک ها استفاده شود این مشکلات مشاهده نمی شود . عده ای از محققان وجود ارتباط معنی دار بین حافظه توالی شنیداری و ناتوانی یادگیری را ثابت کرده اند . این عامل به شدت والدین و معلمان را عصبانی می کند زیرا تصور اینکه یک کودک باهوش چگونه به سادگی برخی چیزها را فراموش می کند برای آنان باور کردنی نیست (هالاها و کافمن ، ۲۰۰۳)

نقایص موجود در پردازش واجی : آگاهی واج شناسی شامل مهارت های تقطیع هجایی و قافیه ، ترکیب هجایی ، تقطیع صدایی ، دستکاری صدایی و تقطیع خوشه ای است که طی مراحل تدریجی و تحت تاثیر تجارب شنیداری و بیانی از مرحله پنهانی به مرحله آشکار می رسد . بیشتر پژوهشگران معتقدند مشکل در خواندن ارتباط قابل توجهی با نقص در مهارت های زبانی به خصوص مهارت های واج شناختی دارد ، چرا که اگر فردی در شکستن لغات به اصوات تشکیل دهنده آن و ترکیب اصوات منفرد با هم و ساختن واژگان مشکل داشته باشد در یادگیری خواندن نیز با مشکل مواجه خواهد شد (هالاها و کافمن ، ۲۰۰۳).

۲. نظریه های بنیادی در علل بروز مشکلات ویژه یادگیری

نظریه غلبه طرفی مغز : اورتون (۱۹۳۷) معتقد است که باید یک طرف مغز بر طرف دیگر غلبه کند و گرنه نارسائیهای در تکلم، نوشتن، خواندن در اثر عدم غلبه طرفی مغز ایجاد خواهد شد . افرادی مانند ورنر ، پیازه و برنر نظریه غلبه طرفی را نادیده می انگارند .

نظریه کوتاهی دامنه توجه : روس (۱۹۷۶) معتقد است در میان کودکان دارای مشکلات یادگیری فرآیند رشد در کسب دقت و توجه طبیعی دچار تاخیر یا وقفه شده است . بعضی از این کودکان مقدار زیادی از وقت و انرژی خود را صرف تلفظ حروف مختلفی در یک کلمه می کنند و وجود کلی خود کلمه را از یاد می برند.

نظریه فرابری آگاهیها : براین طرفداران این نظریه عقیده دارند کودکان بامشکلات ویژه یادگیری دچار دشواریهایی در خصوص دریافت ضبط و بازگرداندن آگاهیهای داده شده در مسیر یادگیری می باشند. در این نظریه سه فرض اساسی وجود دارد . اولین فرض آن است که در کسب مهارتها ، توالی رشد وجود دارد. بدین معنی که کودکان ابتدا از طریق یک حس (بینایی یا شنوایی) یاد می گیرند و سپس قادر خواهند بود که آگاهیها و محرک های داده شده را از طریق دو حس دریافت دارند و به آن معنی بخشند . دومین فرض عبارت است از این که کودکان مبتلا به مشکلات یادگیری در تجزیه و تحلیل آگاهیها و محرک های دریافت شده مشکل دارند. سومین فرض این است که درمان و آموزش وقتی موثر است که اشکال موجود در فرابری آگاهیها مشخص و معین گردد. (سیف نراقی و نادری ، ۱۳۸۴)

نظریه تاخیر در رشد: کریشلی و طرفداران این نظریه معتقدند که کودکان با مشکلات یادگیری کندتر از همسالان خود آگاهیهای و محرکهای محیط را جذب می کنند . تحقیقات پراکنده نشان می دهد که این گونه کودکان از نظر کیفیت یادگیری تفاوتی با کودکان دیگر ندارند بلکه از نظر کمیت یادگیری متفاوت هستند ، یعنی آنان در فراگیری مطالب ، کندتر یا آهسته تر از کودکان بهنجار هستند .

نظریه ضایعات خفیف مغزی : برت نر (۱۹۷۲) و اشتراوس معتقد است کودکان با مشکلات یادگیری در مقایسه با کودکان بهنجار دارای نشانه های بیشتری از آسیبهای عصبی هستند.

ارزشیابی عصبی کودکان با نارساییهای ویژه در یادگیری از طریق آزمونهای نظیر : تقلید ضربات زده شده ، تمیز چپ و راست ، تشخیص محل تماس دو نقطه بدن با هم ، نشان داده است که این کودکان بیشتر از همسالان عادی خود دچار مشکل هستند . نظریه روانکاو : فروید - اریکسون اعتقاد دارند دانش آموزان دارای مشکلات یادگیری دارای کنش (من) ناقص هستند . فعالیت این کودکان به جای پرورش عزت نفس و ارزشمندی (من) به نکوهش (خود) می انجامد.

نظریه شناختی : ورنر - پیازه - برونر اعتقاد دارند رشد غیر کلامی ، زیر بنای رشد کلامی است. در دانش آموزان دچار مشکلات ویژه یادگیری ارتباط و توازن رشد عادی کلامی و غیر کلامی به شکل ناقص یا قطع می باشد .

نظریه چند عاملی : هاستراک اعتقاد دارد یادگیری فرآیند پیچیده ای است و عوامل مختلفی در آن دخالت دارند پس بهتر است به جای نظریه های یک عامل برای تمام گروه های مشکلات یادگیری ، چند نظریه یک گروه فرعی را بررسی کنند .

۱.۲. مشکلات ویژه یادگیری در محیط مدرسه

زبان گفتاری: تاخیر، اختلال یا اختلاف در شنیدن و صحبت کردن

زبان نوشتاری: مشکلات در خواندن، نوشتن و هجی کردن

محاسبه : مشکل در انجام عملیات ریاضی یا درک مفاهیم پایه

استدلال : مشکل در سازماندهی و یکپارچگی افکار

مهارتهای سازماندهی: مشکل در سازمان دادن سطوح یادگیری (حیطه های شناختی ، عاطفی و روانی ، حرکتی)

۲.۲. اهمیت خواندن

خواندن پیچیده ترین و در عین حال ارزشمند ترین کنش ذهنی است . خواندن نه تنها اساسی ترین و ضروری ترین پیش نیاز یادگیریهای آموزشی بوده و مهارت فوق العاده دانش آموزان دبستانی در خواندن ، بیانگر توانایی قابل ملاحظه هوشی و پیشرفت مطلوب تحصیلی ایشان می باشد ، بلکه از مهمترین عوامل بهداشت روانی و سازگاری شغلی و اجتماعی افراد ، به خصوص بزرگسالان نیز هست

مسئله خواندن آن قدر از اهمیت و ارزش فوق العاده ای برخوردار است که پیام وحی خداوندی به آخرین پیامبرش حضرت محمد (ص) با کلمه (اقرا) آغاز می گردد.

مراحل یادگیری خواندن

مرحله ۱ - آماده شدن برای شروع خواندن رشد مهارت‌های شنوایی و بینایی از طریق ادراک و حافظه شنوایی و بینایی رشد گفتار، هماهنگی بین حرکات چشم و دست، انجام دستورات امری، درک توالی رویدادها در امور واقعی زندگی و در داستانها، تمیز رنگها از یکدیگر، شناخت چپ و راست، بالا و پایین، جلو و عقب و دور و نزدیک

مرحله ۲ - شروع خواندن شناخت کلمه های پایه - آموزش مهارت های تجزیه و تحلیل کلمه و ایجاد اعتماد به نفس در کودک برای خواندن - رشد ادراک بینایی، شنوایی، تشخیص صداها، حروف الفبا - تجزیه کلمات به بخش ها و صداها

رشد مهارت‌های خواندن: شناخت کلمات بیشتر

مرحله ۳- رشد ادراک معنایی - ایجاد علاقه به خواندن

مرحله ۴- خواندن به طور گسترده خواندن مستقل - درک معنا - لذت بردن از مطالعه

مرحله ۵ - پالایش خواندن درک بهتر جملات و افزایش مهارت‌های یادگیری از طریق خواندن

نارسا خوانی

نارسا خوانی به هر گونه ناتوانی در خواندن اطلاق می شود که به واسطه آن دانش آموزان از سطح پایه کلاس خود در زمینه خواندن عقب می مانند و هیچ گونه شواهد عینی دال بر نارسایی هایی چون: عقب ماندگی ذهنی، آسیب عمده مغزی یا مشکلات هیجانی و فرهنگی و نیز زبان گفتاری وجود ندارد.

نارسا خوانی تحولی

نارساخوانی تحولی ترکیبی از ناتوانی ها و مشکلاتی است که فرآیند یادگیری را در یک یا چند زمینه از جمله خواندن، نوشتن و هجی کردن تحت تأثیر قرار می دهد. این اختلال ممکن است با مشکلاتی در زمینه های سرعت پردازش، حافظه کوتاه مدت، توالی، ادراک دیداری/ شنیداری، زبان گفتاری و مهارت های حرکتی نیز همراه باشد (انجمن انگلیسی نارسا خوانی، ۲۰۰۳)

انواع نارسا خوانی

۱. نارسا خوانی بینایی: این افراد اغلب در جهت [یابی] - تمیز اندازه و شکل، تشخیص کلمه به عنوان یک کل و پردازش بینایی و تجسم فضایی دچار مشکل هستند [۱]

۲. نارسا خوانی شنوایی: این افراد معمولاً در تشخیص صداها، گفتاری - ترکیب صداها، نامگذاری پردازش شنیداری، توالی حافظه شنیداری، تحلیل صداها یا هجی ها و ترکیب آنها برای خواندن کلمه مشکل دارند. ویژگیهای دانش آموزان دارای اختلال خواندن

- ممکن است برخی حروف را سروته ببینند.
- اشتباه در آواهایی که از لحاظ صوتی مجاور یکدیگرند (ب-پ)
- ممکن است قادر به درک یا کشف تفاوت ها بین حروف هم شکل مانند (ع-غ) نباشند.

- به دلیل بی تفاوتی دانش آموز نارساخوان نسبت به ترتیب حروف، ممکن است کلمه را از انتها به ابتدا بخوانند. (روز را بخواند زور)

- دانش در حین خواندن حرف یا کلمه را لابلای متن قرار می دهد که وجود ندارد.

- حروف مجزا را می شناسند ولی قادر به ایجاد صدا در کلمه ای که می خوانند، نشوند.

- ممکن است قادر به تشخیص کلماتی که قبلاً دیده اند، نباشند.

- ممکن است قادر به درک ارزش بیانی کلمات نباشند.

- در یادگیری و به خاطر سپردن کلمات دیده شده مشکل دارند.

- مشکل در سازماندهی مطالب خوانده شده

- مشکل در یافتن کلمات صحیح و مناسب برای برقراری ارتباط شفاهی و کتبی

- کند خوانی و شمرده خوانی

- تغییر دادن افعال جمله به میل خود
- به علایم نگارش مانند (. - ،) توجه نمی کند .
- کلمات (خواهر، عیسی، خواب) را به شکل نوشتاری می خوانند
- کودک در پاسخ دادن به پرسش هایی در باره مطلب خوانده شده مشکل دارد .
- کودک در نتیجه گیری و خلاصه گویی متن و پاسخ به سوالات مطرح شده از متن توانایی ندارد .
- در خواندن شفاهی و کلامی تردید می کنند و گاهی دچار لکنت می شوند .
- به جای این که چشم هایشان را هنگام خواندن حرکت دهند سرشان را تکان می دهند .
- وقتی مطلبی را آهسته می خوانند ، لب هایشان را تکان می دهند یا در ذهنشان لغات را می خوانند .

سبب شناسی اختلالات خواندن

◀ اختلال در درک بینایی و حافظه بینایی

◀ اختلال در ترکیب بین حسی

- اختلال در یاد آوری نظم تداعی و توالی

◀ اختلال در پردازش کلامی

اهمیت نوشتن در فرآیند تحصیل

در میان مهارت های تحصیلی، نوشتن ملموس ترین مهارت است . زیرا در این مهارت فرد از خود سندی کتبی به جای می گذارد.

نوشتن یک مهارت ساده نیست ، بلکه فعالیتی هم ذهنی و هم جسمانی می باشد. فعالیت نوشتن با مهارت هایی از قبیل توانایی نگهداری موضوع به صورت کلمه ها ، ترسیم گرافیکی شکل حروف و کلمات، به کار گیری صحیح ابزار نوشتن و داشتن حافظه (ادراکی - حرکتی) کار آمد ارتباط دارد.

مهارت های پیش از نوشتن

برای تسلط در نوشتن : درک رابطه های بدن چون بالا و پایین ، رو وزیر، مدل برداری از اندازه ها و شکل ها ، درست گرفتن مداد ، وضعیت کاغذ و قرار گرفتن بدن و رشد کافی هماهنگی حرکتی ظریف برای درست نوشتن ضروری است.

سیستم عصبی مرکزی سالم، توانایی شناختی سالم ، مهارت های زبانی (دریافتی - بیانی) سالم ، انگیزش ، رشد مهارت ها ، مهارت های تمرین و ثبات هیجانی از جمله نیاز مندی های زبان نوشتاری می باشد.

نشانه های اختلال نوشتن

- ✓ حذف پاره ای از هجاها یا حروف
- ✓ تقطیع کلمات یا حروف به یکدیگر ناشی از بی توجهی به معنی جمله و ارزش معنایی کلمات
- ✓ نوشتن کلمات آنچنان که آنها را تلفظ می کند. (سب - صبح)
- ✓ وارونه نویسی کلمات (دور - رود)
- ✓ ناتوانی در رو نویسی از متن بدون اشتباه
- ✓ اندازه غیر طبیعی نوشته ها
- ✓ صحبت با خود در موقع نوشتن
- ✓ گرفتگی عضلانی
- ✓ اشتباه نوشتن (مار - بار) (دست - بست)
- ✓ گرفتن حالت های عجیب مچ دست و یا کاغذ در موقع نوشتن
- ✓ آهستگی در نوشتن

- ✓ نوشتن عجولانه و بدون دقت
- ✓ خستگی سریع درموقع نوشتن
- ✓ غلط نویسی کلماتی که املاي مرسوم دارند . مانند (خاهر) به جای (خواهر)
- ✓ عدم توانایی در پیاده کردن و سازمان دادن افکار روی کاغذ
- ✓ دانش آموزان جملات را ناقص و بدون رعایت نکات دستوری می نویسند (علی زد حسن را) - دانش آموز ضمایر و افعال را مناسب با فاعل به کار نمی برد.
- ✓ دانش آموز در منظم سازی جملات در هم ریخته مشکل دارد.
- عوامل موثر در اختلال نوشتن
  - اختلال های کنترل حرکتی و ضعف مهارتهای حرکتی
  - اختلال های ادراک بصری (نارسایی در ادراک بینایی حروف و کلمات)
  - اختلال وضعف حافظه بینایی و شنوایی
  - عدم توجه و دقت
  - نارسایی در ادراک بینایی حروف و کلمات
  - دشواری در انتقال اطلاعات از یک کانال حسی به کانال دیگر
  - انتزاعی بودن مطلب
  - وضعیت قرارگرفتن نامناسب کاغذ و بدن به هنگام نوشتن
  - فاصله نامناسب سر دانش آموز با کاغذ موقع نوشتن
  - استفاده از میز و صندلی نامناسب
  - در دست گرفتن مداد به صورت نامناسب
  - عدم توانایی در طراحی فرم صحیح ترسیم هر یک از حروف و کلمات در ذهن
  - تاخیر و نارسایی در تکلم
  - بی قراری و پرتحرکی
  - نارسایی آموزشی
  - خطا در توالی دیداری - شنیداری
- چند تمرین برای رفع اختلالات موثر در نوشتن
- درمان وارونه و قرینه نویسی : تن آگاهی - تشخیص چپ و راست
- تقویت حافظه دیداری : نشان دادن اشیا و تصاویر و درخواست بیان جزئیات آن وقتی که از دید کودک پنهان است.
- تقویت تمیز دیداری : تشخیص تشابهات و تفاوتهای اشیا و تصاویر - ادراک نقش از زمینه - اکمال دیداری - هماهنگی دیداری حرکتی
- تقویت حساسیت شنوایی : آشنایی و تفاوت گذاری بین صدا های مختلف منابع صدا ساز
- پرورش دقت : تشخیص تفاوتهای جزئی بین دو تصویر مشابه
- انواع مشکلات در ریاضیات
- مشکل در تشخیص اشکال (دسته بندی بر اساس شکل و اندازه)
- مشکل در تشخیص اندازه ها (بزرگ - کوچک ، دراز - کوتاه)
- مشکل در شناخت مجموعه ها و اعداد
- مشکل در یادگیری تناظر یک به یک
- مشکل در شمارش

- مشکل در پیوستگی شنیداری - دیداری
- مشکل در درک مفهوم ارزش مکانی اعداد
- مشکل در محاسبات پایه ای ریاضی (جمع ، تفریق ، ضرب و تقسیم)
- مشکل در کپی کردن اشکال هندسی و یا درک مفاهیم مربوط به خط زاویه و ضلع
- مشکل در اندازه گیری (استفاده از خط کش ، گونیا ، نقاله و متر)
- مشکل در شناخت ارزش پول
- مشکل در استفاده از ساعت
- مشکل در زبان کمی (بیشتر و کمتر، قبل و بعد، کم و زیاد)
- مشکل در حل مساله
- مشکل در حافظه ریاضی
- دیدگاه های نظری در مشکلات یادگیری ریاضیات
- دیدگاه عصب روان شناختی- توانش ذهنی : یک رابطه علت و معلولی بین محل خطای مغزی و توانایی ریاضیات وجود دارد.
- فقدان آمادگی ذهنی
- عملکرد پایین هوش غیر کلامی
- دیدگاه آموزشی - نارسایی تکالیف : ریاضیات به عنوان مجموعه ای از دانش و مهارت های کسب شده در زمان یادگیری و تمرین در نظر گرفته می شود . بنابر این تدریس ناکافی یا نادرست مشکل یاد گیری ایجاد می کند .
- دیدگاه تحول شناختی : دانش ریاضیات را شامل سلسله مراتب یاد گیری (حرکتی- تصویری- نمادین) می داند.
- ضعف حافظه بینایی و شنوایی
- اختلال در تشخیص و درک بینایی { تشخیص یا شناخت شکل ها و طرحهای هندسی گوناگون به ویژه زوایا - جور کردن اشیاء بر اساس شکل و اندازه آنها - تشخیص و درک تصویر اصلی از زمینه آن یا تشخیص جزء از کل - تشخیص حروف و کلمات از یکدیگر }
- اختلال در تشخیص و درک شنوایی
- اختلال در ادراک فضایی
- نکاتی که باید در درمان مشکلات ریاضیات رعایت گردد [۱۲]
- برای آموزش مفاهیم ریاضیات باید مراحل رشد شناختی و سلسله مراتب یادگیری مفاهیم رعایت شود .
- دانش آموز باید فرصت درک و کشف رابطه های ریاضی را داشته و استدلال خود را برای حل مسایل بیان کنند تا از درستی تفکر آنان اطمینان حاصل شود .
- آموزش مفاهیم ریاضی باید از اشیای واقعی یا مواد قابل لمس و مشاهده متعدد و متنوع شروع شود .
- در آموزش ریاضی باید امکان عملی نمودن مفاهیم یاد گرفته شده فراهم آید .
- چند پیشنهاد راهبردی در حل مسایل ریاضی
- مساله را بخوانید . به دنبال واژه های کلیدی که روش مورد استفاده را نشان می دهند باشید . (روی هم رفته- باقی مانده - خرج شده - بیش از و ...)
- مساله را دوباره بخوانید . اطلاعات کلیدی را مشخص کنید . جزئیات اضافی را نادیده بگیرید . راه حل در چه واحدهایی خواهد بود ؟ (کیلوگرم ، سانتی متر ، تعداد و ...)
- مساله را تصویری کنید . تصویری بکشید و یا در ذهن خود آن را رسم کنید .
- مساله را بنویسید . گام های محاسبه ای را روی کاغذ بیاورید .
- پاسخ را تخمین بزنید . پاسخ معقول کدام است ؟

- مساله را حل کنید . محاسبات لازم را انجام دهید .
- پاسخ را بررسی کنید . پاسخ را با تخمین مقایسه کنید . گام های محاسبه را بررسی کنید و واحدها را در برابر پرسش اولیه بررسی کنید .

مشکل مهارت های اجتماعی دانش آموزان
دانش آموزان با مشکلات ویژه یادگیری در مقایسه با همسالان طبیعی خود از محبوبیت کمتری برخوردارند و به سادگی نمی توانند خود را با دستور العمل های کلاسی تطبیق دهند .
این دانش آموزان در درک دیدگاه های دیگران دچار کاستی و ضعف هستند لذا دیگران از جمله والدین و معلمان آنان را خود مدار و نافرمان می پندارند .

آنان در تشخیص و درک صدا و آهنگ آن و نیز معنای اجتماعی حالات چهره ضعف دارند . و این کاستی به میزان زیادی تعامل اجتماعی آنان را تحت تاثیر قرار می دهد .

همپوشی مشکلات یادگیری و اختلال نارسایی توجه و بیش فعالی
مشکلات یادگیری ممکن است قبل از مشکلات توجه بروز کند و دانش آموزان به خاطر شکست های پی در پی دچار ناکامی شده و ناکامی ، منجر به رفتارهای بی توجهی گردد.

مشکلات توجه ممکن است موجب مشکلات یادگیری دانش آموز در تحصیل شده و بنابر این باعث شود او از دیگران عقب بیفتد .

مشکلات توجه و مشکلات یادگیری ممکن است جداگانه ای باشد که باهم اتفاق افتاده اند .

روش های شناسایی و تشخیص مشکلات ویژه یادگیری

۱. روش مشاهده مشاهده دانش آموزان در موقعیت ها و مکان های مختلف و کسب اطلاعات لازم

۲. روش مصاحبه مصاحبه با کسانی که نسبت به کودک شناخت دارند مانند والدین و معلمان

۳. روش استفاده از آزمون ها استفاده از آزمون های هوشی ، روانی ، عملکردی و غیره

مراحل ارزیابی و تشخیص در مراکز آموزشی مشکلات ویژه یادگیری شامل

۱. پیشینه کاوی و مصاحبه که عموماً شامل تهیه تاریخچه کلی از زندگی فرد که به وسیله بازنگری پرونده های کودک مصاحبه با والدین ، معلمین و خود کودک تهیه می شود

۲. مشاهدات بالینی مشاهده گر در حین مراحل ارزیابی اطلاعاتی را از خصوصیات و ویژگیهای رفتاری کودک به دست می آورد که او را در امر تشخیص یاری می دهد

۳. آزمون های رسمی

الف : آزمون روانی شناختی و کسلر

یک تحول مهم در تشخیص و جایدهی کودکان ویژه دریافتهای جدیدی است که از چگونگی استفاده از آزمونهای روانی ، شناختی بدست آمده است . این گونه ارزیابی و تشخیص ما را به این حقیقت رهنمون می شود که خدمات آموزش و پرورشی باید حوزه وسیعی را دربرگیرد و سعی شود تا دانش آموز که در اکثر حیطه های یادگیری عادی است ولی مشکلات یادگیری خاصی دارد بتواند در کلاس عادی آموزش ببیند و در عین حال به کمک های تکمیلی ویژه دسترسی داشته باشد برای نیل به این اهداف آزمون و کسلر یکی از ابزارهای نسبتاً گویا و فراگیر است که جهت ارزیابی کودکان با مشکلات خاص یادگیری کاربرد فراوانی دارد

ب : آزمونهای بینایی مانند: دیداری حرکتی بندر - گشتالت - آزمون ادراکی بینایی فراستیگ

ج : آزمونهای شنوایی وپمن

د: آزمون های پیشرفت تحصیلی : پیشرفت تحصیلی خواندن - پیشرفت تحصیلی نوشتن - پیشرفت تحصیلی ریاضیات

ه: آزمون رشد حرکتی لینکلن-اوزرتسکی

ی: آزمون برتری طرفی

آیا شخص دارای اختلالات بعد از توان بخشی و آموزش به حالت اول برمی گردد؟

بعد از انجام مراحل آموزشی و توانبخشی مربی به انجام مجدد آزمونهایی می پردازد تا مطمئن شود که ضعف های دانش آموز رفع گردیده آن گاه طی مشاوره با والدین و آموزگار مربوطه به کار با دانش آموز در مرکز پایان می دهد، ولی تا مدت ها باید اولیاء و معلمین در ارتباط با مربی مرکز بوده و به تبادل نظر بپردازند و همواره کودک را مورد توجه قرار داده و فعالیت های ایشان را کنترل کنند، در غیر اینصورت اگر تعدیل رفتار از سوی والدین و اولیای مدرسه صورت نگیرد و با این تفکر که کودک درمان شده و دیگر نیازی به مشاوره و راهنمایی ندارد و دانش آموز را رها کنند ممکن است به حالت قبلی بر گردد و مجددا دچار افت تحصیلی و یا رفتاری شود

منابع:

۱. اچ ایلوارد، الیزابت - ار براون، فرانک ترجمه برادری، رضا، تشخیص و ساماندهی ناتوانی های یادگیری، ناشر، سازمان آموزش و پرورش استثنایی، چاپ اول، زمستان ۷۷
۲. تبریزی، مصطفی، درمان اختلالات خواندن، انتشارات گفتمان خلاق، چاپ اروپین، چاپ اول ۱۳۸۰
۲. دلاکاتو، کارل، ترجمه سرحدی زاده، فاطمه، اختلال خواندن، چاپخانه پرتو، تهران چاپ اول ۱۳۶۸
۴. فریار، اکبر، رخشان، فریدون، ناتوانی های یادگیری
۵. کرک، ساموئل، چالغانت، جیمز ترجمه: رونقی، سیمین، خانجانی، زینب، و شوقی رهبری، مهین، ناشر: سازمان آپ استثنایی، چاپ اول زمستان ۷۷
۶. نیلسن، لی براتلند (۱۳۷۹) کودک استثنایی در مدرسه عادی ترجمه دکتر غلامعلی افروز و محمود میرنسب، نشر نوادر، چاپ اول، تهران
۷. بیرانوند (۱۳۸۶) اختلالات یادگیری، انتشارات معتبر، چاپ اول
۸. شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۷۱) مبانی روان شناسی رشد، انتشارات چهر، چاپ چهارم
۹. رضایی، علیرضا (۱۳۷۱) تفاوت های فردی و گروه بندی دانش آموزان چاپ اول
۱۰. هالاهان، دانیل پی (۱۳۸۱) کودکان استثنایی (مقدمه ای بر آموزش های ویژه) ترجمه مجتبی جوادیان، انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ هفتم، مشهد
۱۱. شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۷۵) راهنمایی و مشاوره کودک (مفاهیم و کاربردها) انتشارات سمت، چاپ پنجم، تهران
۱۲. کرمی نوری، رضا و دیگران (۱۳۷۰) روان شناسی تربیتی
۱۳. گاربر، استیفن (۱۳۸۱) چگونه با کودک رفتار کنیم، ترجمه شاهین خزعلی و دیگران، انتشارات مروارید، چاپ هشتم
۱۴. اندیشه (برنامه توسعه آموزش و پرورش دوره عمومی) تهیه کننده معاونت آموزش و پرورش عمومی، انتشارات سازمان آموزش و پرورش استان خوزستان، چاپ اول